

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

יוסף הכיפורים תש"פ א' ט"ז יוני 419

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: יום הכיפורים מכפר על מכירת יוסף

כתיב שם רק ארבע כנפים. נמצא כי בזמן הזה היינו אחר חורבן
הבית המקדש נחסרו ב' כנפיים.

והנה איתא בכתבי האר"י זללה"ה: 'ברוך שם כבוד מלכותו
לעולם ועד', אינון שית תיבין נגד שית גדפין (אלו שש תיבות
כנגד שש כנפיים). נמצא, בזמן הזה שחסר ב' גדפין (כנפיים)
כנ"ל, חסר גם כן ב' תיבין מאלו ששה תיבות 'ברוך שם כבוד
מלכותו לעולם ועד' הנ"ל.

ואמר מורי הרב הקדוש כו' מורנו אלימלך זללה"ה (רבי אלימלך
מליז'נסק). ששני תיבות החסרים הם 'כבוד מלכותו'. ולזה
אנחנו מבקשים ומתפללים לה' יתברך בתפלת מוספים של יום
טוב 'לה כבוד מלכותך עלינו'. עד כאן דברי קדשו'.

כשבית המקדש חרב, בעוונותינו הרבים נשאר רק 'ברוך שם
לעולם ועד' - שמו של הקב"ה נשאר, אבל אין רואים את כבוד
מלכותו. ממשיך הרבי מאפטא: "ואני אומר, שהשני תיבות אשר
הם חסרים מזמן החורבן בית המקדש הם 'לעולם ועד'. דהנה
איתא בגמרא (בבא בתרא עה:): עתידין הצדיקים שיקראו
'קדוש', כי השתא נקרא הקדוש ברוך הוא 'קדוש', ולעתידין יהיו
נקראים כל הצדיקים בשם 'קדוש'. ומקשה הגמרא: היאך יהיה
נקרא הקדוש ברוך הוא לעתידין? ומשני שם, שהקב"ה יהיה
נקרא לעתידין 'קדוש לעולם ועד'."

כלומר כעת הקב"ה נקרא 'קדוש' ולעתידין לבוא גם הצדיק יקרא
'קדוש'. וכיצד יקרא הקב"ה לעתידין לבוא? 'קדוש לעולם ועד'.

כעת חוזר ה"אוהב ישראל" אל הפסוק שבפרשיית מכירת יוסף,
ומבאר מה פשר דרשת חז"ל המסמיכה את נוסח התפילה "לדור
ודור נגיד גדלך" אל הפסוק, וזו לשונו: "ומעתה יתפרש המדרש
על נכון. והוא מרומז בפסוק הנ"ל 'הלא אחיך רועים בשכם',
רומז על זמן שיהיו בני ישראל בגלות, וזהו 'אחיך', הם בני
ישראל רועים, היינו בזמן הגלות המר, ונחרב הבית המקדש,
וחסר ב' גדפין, ולזה נחסר גם כן ב' תיבות מהששה תיבות
הנ"ל, היינו 'לעולם ועד', ונשאר רק ד' תיבות, 'ברוך שם
כבוד מלכותו', שהראשי תיבות שלהם הוא - בשכ"ם."

בשכ"ם בנוטריקון, זה 'ברוך שם כבוד מלכותו', וחסרות המילים
'לעולם ועד'. לאמור, יעקב אבינו פונה אל יוסף בנו ואומר לו:
'אחיך רועים בשכם', אז כעת יש להשלים את שתי המילים
הנותרות, את ה'לעולם ועד'.

"ועל זה קאמר המדרש: הדא הוא דכתיב 'לדור ודור נגיד גדלך' -
היינו בזמן הזה, אבל 'ולנצח נצחים' - היינו לעתידין. 'קדושתך
נקדיש' - היינו מה שאתה נקרא 'קדוש' בזמן הזה, ולעתידין נהיה
אנחנו נקראים בשם 'קדוש', באותו השם שאתה נקרא בזמן
הזה. והוקשה למדרש קושיית הגמרא: אם כן באיזה שם יהיה
נקרא הקדוש ברוך הוא לעתידין? על זה מסיים המדרש: 'ושבחך
אלקינו מפינו לא ימוש לעולם ועד', רוצה לומר, שהקב"ה

העיר "שכם" ידועה כמקום של פורענות, הגמרא במסכת
סנהדרין (קה). עורכת רשימה של אירועים קשים שהתרחשו
בשכם: "שם עינו את דינה, שם קלקלו השבטים (במכירת
יוסף), שם נחלקה מלכות בית דוד" ומסכמת ששכם היא "מקום
מזומן לפורענות". ולכן הגמרא במכות (י.) אומרת "שכם שכיחי
רוצחים", זה מקום שהאוויר שלו משרה מחלוקת ופילוג. וכך
מבאר המהר"ל בספרו גור אריה (מסעי ל"ה, י"ד): "דודאי מה
שהיו שם רוצחים הינו מפני שהמקום גורם, שהיתה מגדלת
רוצחים לרצוח אנשים (במזיד), לכך היה מוכן לגדל אנשים
הורגי שוגג, כי יש אנשים מוכנים לדבר מה יותר, והיה המקום
מגדל אנשים שעל ידם יבוא שפיכות דמים" (אמנם המהר"ל
מתייחס לגלעד שגם שם שכיחים רוצחים, אולם מובן שהוא
הדין לשכם).

בפרשיית מכירת יוסף מתגלה שכם כמקום של פורענות. יעקב
אבינו שולח את יוסף מעמק חברון - 'חברון' מלשון חיבור -
לשכם - מקום פורענות ומחלוקת, לראות את שלום אחיו,
ויוסף נענה לשליחות בלי לערוך חשבונות, ואומר 'הנני' לשון
ענוה וזריזות אומר רש"י, בדרך פונה אליו איש תועה ושואל
אותו: מה אתה מחפש? יוסף משיב: "אֶת אֶחָי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ אֲנִי
מחפש אחוה, והאיש עונה לו: "נִסְעוּ מִזֶּה" האחים שאתה
מחפש הסייעו עצמם מן האחוה. כפי שמפרש רש"י.

על פסוקים אלה מביא ה"אוהב ישראל" מאפטא (פרשת וישב)
את המדרש על הפסוק "וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף הֲלוֹא אָחִיךָ
רָעִים בְּשִׁכְמָם" מצמידים חז"ל במדרש את נוסח התפילה: "לדור
ודור נגיד גדלך ולנצח נצחים קדושתך נקדיש, ושבחך אלקיני
מפינו לא ימוש לעולם ועד". מדוע קושרים חז"ל בין תפילה זו
למילות הפסוק?

מבאר ה"אוהב ישראל: "ובהעיר לב ושום שכל. יש לומר, כי
הנה איתא בגמרא (חגיגה יג:): מאי טעמא גבי ישעיה הנביא (ו'),
(ב') כתיב 'שש כנפים לאחת' וגבי יחזקאל הנביא (א', י') כתיב
'ארבע כנפים לאחת'?

הגמרא שואלת מדוע כשישעיה מתאר את המלאכים, הוא אומר
שישנן שש כנפיים לכל אחד, וכשיחזקאל מתאר אותם, הוא
אומר שיש רק ארבע כנפיים לכל אחד? וכי נחלקו הנביאים
כמה כנפיים יש למלאכים?!

"ומתרצת הגמרא: כאן בזמן שבית המקדש קיים, וכאן בזמן
שאין בית המקדש קיים."

כלומר ישעיה ויחזקאל דיברו על שני זמנים שונים: כשבית
המקדש היה קיים, היו להם שש כנפיים, וכשאין בית המקדש
קיים, ישנן רק ארבע כנפיים.

"היינו בימי ישעיה היה עדיין בית המקדש קיים אז היו שש
כנפים לאחת. ובימי יחזקאל כבר נחרב הבית המקדש, לזה

יהיה נקרא לעתיד בשם 'קדוש לעולם ועד', כי לעת עתה בזמן החורבן חסרים אלו השני תיבות - 'לעולם ועד', אבל לעתיד יתמלאו השני תיבות למקומן, ולכן יהיה נקרא הקדוש ברוך הוא אז 'קדוש לעולם ועד', כתירוץ הגמרא הנ"ל.

מסיים האוהב ישראל מאפטא: יהי רצון שזוכה לזה במהרה בימינו על ידי משיח צדקינו שיבא במהרה בימינו אמן.

כעת אנו מבינים שבעצם בתהליך הנורא שהתחיל בשכם נעוץ שורש הגאולה, ובסופו אנו עתידים להשלים את התיבות החסרות ולהגיע אל הישועה השלמה - 'לעולם ועד'. זו השליחות של יעקב אבינו, לראות את ה'לעולם ועד', את עולם הנצח. לפעמים איננו מצליחים לראות את 'כבוד מלכותו' ולפעמים אנו רואים את 'כבוד מלכותו' אבל זה לא נראה לנו דבר נצחי. כך או כך, כשיטת רבי אלימלך או כשיטת הרבי מאפטא, עלינו להשלים את הכנפיים החסרות ולקרוא: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

עיקר חייו של יוסף היה במצרים. תחילה בבית פוטיפר, אחר כך בבית הסוהר ואחר כך בבית פרעה, שם שימש כמשנה למלך והציל את מצרים מחרפת רעב. מרכז החיים של יוסף היה בגלות ולא בארץ ישראל. יוסף נשא אישה במצרים, גידל בה את בניו מנשה ואפרים ומת בה. מקומה של שכם בחייו של יוסף נראה שולי ביותר, אך כשמתבוננים במאורעות שאירעו בשכם לאורך הדורות ומנסים לעמוד על סגולתה, מבינים שהקשר בין שכם ליוסף הוא רב משמעות, ולא בכדי נקבעה שם נחלתו ונקבע שם מקום קבורתו.

נראה לומר כי ביום כיפור אנחנו באים לתקן את חטא מכירת יוסף, שכן מצינו ברמב"ם בספרו מורה נבוכים (ח"ג פרק מ"ו ד"ה וכבר אמרו) שפר חטאת של יום הכפורים בא לכפר על חטא העגל, והשעירים - על חטא מכירת יוסף, שנאמר בו (וישב ל"ז, ל"א) "וַיִּשְׁחטוּ שְׁעִיר עִזִּים, וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַכֹּהֲנִים בְּדָמָם".

וכך כתב בספר משך חכמה פרשת אחרי מות (פרק טז פסוק ל) כל יום הכיפורים, את כל התפילות אנחנו מסיימים בברכה אחת 'כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון' מפרש המשך חכמה: וזה שאמרו כי אתה סלחן לישראל, היינו על כל החטאים שבין אדם למקום, שהרושם הוא משורש העגל, שנאמר "אלה אלקיך ישראל", (כי תשא ל"ב, ד) ושם נאמר סלחתי כדברך, (במדבר יד, ב רש"י עקב ט, יט פרקי דר"א ס"פ מ"ו וע"ש בהגהות הרד"ל, וע' הגהות הרש"ש לשמות רבה נא-ד אות ד) ומחלן לשבטי ישורון, הוא על חטאים שבין אדם לחבירו, ששורש שלהן הוא מחטא מכירת יוסף, שחטאו שבטי ישורון. ודו"ק בכ"ז. ואכמ"ל. עכ"ל.

בזה מבואר מדוע יום הכיפורים נאסר בנעילת הסנדל: כי המכירה היתה "על מְכָרָם בְּכֶסֶף צְדִיק וְאֶבֶן בְּעֶבֶר נְעֻלִים" (עמוס ב', ו). לכן אנחנו חולצים את נעלינו ביום הכיפורים.

ויש לומר כי ביום הכיפורים בו אנו זוכים לתקן את חטא מכירת יוסף משלימים את ששת תיבות הפסוק: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", לכן אומרים בו את הפסוק "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" בקול רם. כי איננו מפרדים וחוששים מהמלאכים.

כמו כן חטא מכירת יוסף שרשו פילוג ואילו ביום הכיפורים אחד התנאים של הכפרה היא האחדות, כותב הגר"ח פאלאג'י בספרו מועד לכל חי (פרק ט"ז, סעיף י"א): מי שאינו מעביר שנאה מלבו ביום הכיפורים, אין תפילתו נשמעת ואינה מתקבלת, ויורה נשמתו מערב רב גיזעא בישא, והוא סימן מובהק דכל מעשיו מקולקלים, כן כתב השל"ה מהמקובלים יעו"ש, ולכן יזהר להתפייס עם חבירו כראוי שיהיה הוא מעביר על מידותיו. ע"כ.

וכתב רבינו יוסף חיים בספרו בן איש חי (פרשת וילך סעיף ה'): שטוב שהחזן יכריז קודם כל נדרי לומר: "רבותי תמחלו זה לזה", ויאמרו הקהל "מחלנו", כדי שתתעורר אותה שעה סגוריא למעלה על ישראל דבר בעיתו מה טוב.

כמו כן זהו הטעם שבנוסף של יום הכיפורים אנו אומרים את הקינה "אלה אזכרה" שמבכה את עשרה הרוגי מלכות. עשרת הרוגי המלכות נידונו ונענשו בשל החטא הנורא של מכירת יוסף: "כִּי שָׁמַעְתִּי מֵאֲחֹרֵי הַפְּגֹד כִּי בָזְאת אֶתֶם נְלַכְדִּים".

והנה בענין מכירת יוסף, רבו דברי רבותינו הקדושים לבאר מדוע היו צריכים למות על קידוש ה' עשרה הרוגי מלכות, הרי

למעשה רק תשעה מהשבטים השתתפו במכירת יוסף. ראובן לא היה באותה שעה, גם בנימין היה עם אביו יעקב, ויוסף היה בבור.

והנה מצאנו ברבנו בחיי על הפסוק (מקץ מ"ד, י"ז): "ויאמר חלילה לי מעשות זאת האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם". ודרש רבנו בחיי, שבפסוק זה גילה יוסף הצדיק לאחיו את התיקון של עשרה הרוגי מלכות וז"ל: "ועל דרך הקבלה מה שנחתמה פרשה זאת בפסוק "עלו לשלום אל אביכם", זה רמז לעשרה הרוגי מלכות אשר עלו לשלום אל אביהם שבשמים, אחר שנתלבנו ונצרפו מחטאו של יוסף.

וממשיך רבנו בחיי ואומר, שהעשירי מעשרה הרוגי מלכות הוא כנגד יוסף הצדיק עצמו, משום שבמעשיו גרם לשנאת האחים אותו, ולמה שהגיעו למכירת יוסף.

וגילה לנו האריז"ל בשער מאמרי רז"ל (שבת קיט) כי רבי עקיבא היה גלגול יוסף, ולכן נקרא עקיבא בן יוסף. ודקדקו רבותינו ואמרו, שרמז להם יוסף הצדיק בגביע ששם באמתחתם, כי גביע נוטריקון ג'לגול ע'קיבא ב'ן י'וסף.

משום כך נעקד רבי עקיבא על קידוש ה' דוקא ביום הכיפורים [רבינו יוסף חיים ז"ע בספרו לשון חכמים (ח"א, כ"ג) כתב שנהרג ביום הכיפורים עצמו ותיקן לימוד מיוחד ביום הכיפורים על ענין זה], כדי לכפר על הפגם של יוסף שהביא למכירת יוסף.

עוד יבואר בזה, מדוע מתעטפים בכל יום הכיפורים בטלית, כמו שפסק השו"ע (סימן י"ח סוף סעי' א'): ובליל יום כפורים יתעטף בעוד יום ויברך עליו. ע"כ. וכתב ע"ז המגן אברהם (סק"ב): ובליל יום הכיפורים יתעטף. בב"ח כתב הטעם להדמות למלאכים. והנה כתב בתרגום יונתן בן עוזיאל (סוף פרשת שלח) מפרש את הפסוק בענין מצות ציצית (ט"ו, מ'): "לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֵת כָּל מִצְוֹתַי וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם" - "ותהוון קדישין הי כמלאכיא דמשמשין קדם ה' אלקכו". פירוש, שתהיו קדושים כמלאכים המשמשים לפני ה' אלקיכם.

והיינו, ביום הכיפורים מתקנים את חטא מכירת יוסף ומשלימים את ששת כנפיהם של המלאכים, לכן מן הראוי להתעטף כל היום בציצית כדוגמת המלאכים.

קו השיעורים – "להתענג בתענוגים"

077-261-80-21

רדיו קול תבונה

083012400

שמעו ותחי נפשכם